

ZAGADNIENIE PRAWNE

W sprawie wszczętej z urzędu, na skutek zawiadomienia Dyrektora Szpitala Neuropsychiatrycznego z udziałem Edwarda B. o przyjęcie do szpitala psychiatrycznego bez wymaganej zgody

Czy należy uznać za prawidłowe i oparte na treści art. 569 § 2 k.p.c. stanowisko Sądu Rejonowego [...] w L., iż w przypadku przyjęcia w tzw. trybie nagłym osoby z zaburzeniami psychicznymi na podstawie art. 23, 24 lub pozostawienia jej w szpitalu na podstawie art. 28 u.o.z.p. (ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego, Dz. U. 1999, Nr 111, poz. 535 ze zm., tj. Dz. U. 2011, Nr 231, poz. 1375) należy wydać zarządzenie tymczasowe o pozostawieniu osoby, której postępowanie dotyczy, w szpitalu psychiatrycznym bez jej zgody, w sytuacji, gdy sędzia wizytujący szpital uzna, że nie zachodzą przesłanki do zarządzenia natychmiastowego wypisania tej osoby ze szpitala na podstawie art. 45 u.o.z.p., czy też stanowisko takie jest bezzasadne?

a w razie pozytywnej odpowiedzi: czy prawidłowo skonstruowana została sentencja zarządzenia tymczasowego Sądu Rejonowego [...] w L. o umieszczeniu lub pozostawieniu tymczasowo uczestnika w szpitalu do czasu prawomocnego zakończenia postępowania czy też, według treści orzeczenia osoba, której postępowanie dotyczy, powinna być umieszczona w szpitalu do czasu zakończenia stosowania niezbędnych czynności leczniczych (art. 33 ust.1 u.o.z.p.), powodujących ustanie przyczyn przyjęcia tej osoby do szpitala bez wymaganej zgody (art. 23 i 28 u.o.z.p.), względnie do czasu zakończenia diagnostyki medycznej, ale nie dłużej niż do 10 dni licząc od chwili przyjęcia (art. 24 u.o.z.p.).

Uzasadnienie

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 16 sierpnia 2011 roku w sprawie sygn. akt V RNs 1384/11 uczestnik Edward B. został tymczasowo umieszczony w Szpitalu Neuropsychiatrycznym im. [...] – Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej w L. do czasu prawomocnego zakończenia postępowania.

W uzasadnieniu Sąd Rejonowy [...] w L. wskazał, że uczestnik został przyjęty do szpitala psychiatrycznego bez jego pisemnej zgody. Podczas wysłuchania przez sędziego wizytującego szpital również nie wyraził zgody na

przyjęcie i leczenie w szpitalu psychiatrycznym. Na podstawie zapisów zawartych w historii choroby oraz bezpośredniego kontaktu z uczestnikiem, sędzia wizytujący szpital nie znalazł podstaw do uznania, że jego pobyt w szpitalu psychiatrycznym jest oczywiście bezzasadny. Z uwagi na fakt, że zaistniała konieczność stosowania niezbędnych czynności leczniczych i dopuszczenia dowodu z opinii biegłego lekarza psychiatry, niezbędny, w ocenie Sądu, był tymczasowy pobyt uczestnika w szpitalu.

Sąd Rejonowy oparł swoje orzeczenie na przepisach art. 22, art. 33 i art. 45 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 1994 roku, Nr 111, poz. 535 ze zm. tj. Dz. U. 2011, Nr 231, poz. 1375) a także art. 569 § 2 k.p.c.

Zażalenie na to postanowienie wniósł uczestnik postępowania Edward B., który podnosił, że został bezzasadnie umieszczony w szpitalu bez jego zgody i wnosił o uchylenie zaskarżonego postanowienia, jak można wywnioskować z treści uzasadnienia tego zażalenia – art. 47 u.o.z.p.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Wobec faktu, iż w dniu 31 sierpnia 2011 roku uczestnik został wypisany ze szpitala psychiatrycznego, postępowanie zażaleniowe należałoby umorzyć na mocy art. 355 k.p.c., gdyż zarządzenie tymczasowe z tym dniem stało się bezprzedmiotowe i nie ma potrzeby dalszego prowadzenia postępowania zażaleniowego.

Sąd Okręgowy w L. kierując się treścią art. 390 § 1 k.p.c. postanowił zwrócić się do Sądu Najwyższego o udzielenie odpowiedzi na zagadnienie sformułowane w sentencji postanowienia z dnia 30 grudnia 2011 r., a mające znaczenie dla rozpoznania zażalenia, w kontekście zarzutów zawartych w zażaleniu.

U podstaw zadanego Sądowi Najwyższemu pytania legły niżej przedstawione wątpliwości prawne:

Skarżący w zażaleniu kwestionował zasadność zaskarżonego postanowienia wobec faktu, iż jego zdaniem przyjęcie go do szpitala psychiatrycznego bez jego zgody było bezprawne, kwestionował rozpoznanie u niego istnienia choroby psychicznej jak również obecność sędziego na wysłuchaniu mimo, że podpisał protokół wysłuchania – k. 2v i żądał uchylenia tegoż postanowienia.

Zgodnie z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego – wyrok z dnia 4 lipca 2006 r. sygn. akt K 43/05, umieszczenie człowieka w szpitalu na leczeniu bez jego zgody jest formą pozbawienia wolności, a więc naruszeniem konstytucyjnego prawa do tego, aby o pozbawieniu wolności orzekał niezawisły sąd. W powołanym orzeczeniu Trybunał Konstytucyjny powołuje się na stanowisko Prokuratora Generalnego, w myśl którego art. 5 ust. 1 lit. e Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.), dopuszcza zgodne z ustawą pozbawienie wolności osoby w celu

zapobieżenia szerzeniu przez nią choroby zakaźnej, osoby umyślowo chorej, alkoholika, narkomana lub włóczęgi.

Przyjęcie osoby z zaburzeniami psychicznymi do szpitala psychiatrycznego bez jego zgody jest, zdaniem Sądu Okręgowego w L., formą ingerencji państwa w sferę podstawowych praw i wolności człowieka i obywatela. Z chwilą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i wobec braku stosownego przepisu w polskim prawie wewnętrznym umożliwiającego sanowaniem decyzji organu państwowego, jakim w tym przypadku jest lekarz izby przyjęć szpitala psychiatrycznego, decydujący o przyjęciu osoby z zaburzeniami psychicznymi do tego szpitala bez wymaganej zgody, powinno być odpowiednie orzeczenie sądu, poddającego ocenie decyzję lekarza, po wysłuchaniu takiej osoby przez sędziego wizytującego szpital.

Wydaje się, że dotychczasowe stanowisko i praktyka Sądu Rejonowego w L. była prawidłowa i wychodziła naprzeciw rozwiązaniom przyjętym w przepisach unijnych, W sytuacji bowiem, kiedy sędzia wizytujący szpital, po zapoznaniu się z historią choroby i pełną dokumentacją medyczną oraz po wysłuchaniu osoby, której postępowanie dotyczy, nie znalazł podstaw do skorzystania z przysługującego mu z mocy art. 45 ust. 2 zdanie drugie u.o.z.p. prawa do wydania zarządzenia o natychmiastowym wypisaniu takiej osoby ze szpitala wobec stwierdzenia oczywistej bezzasadności przyjęcia (a co należy uznać za wyraz zaufania ustawodawcy do sędziego rodzinnego), sąd powinien skorzystać z uprawnienia przewidzianego w art. 569 § 2 k.p.c. i wydać stosowne zarządzenie o pozostawieniu takiej osoby w odpowiednim zakładzie leczniczym na czas stosowania niezbędnych czynności leczniczych o których mowa w art. 33 ust.1 u.o.z.p. lub zakończenia diagnostyki medycznej na podstawie art. 24 u.o.z.p., przy czym korzystanie z tego uprawnienia nie może być dowolne lecz obligatoryjne.

Dostrzegalna jest luka w prawie, która nie została usunięta w przepisach nowelizowanej ustawy i de lege lata do chwili rozstrzygnięcia sprawy przez Sąd lub zakończenia niezbędnych czynności diagnostycznych lub leczniczych przez szpital psychiatryczny, osoba której postępowanie dotyczy zostaje pozostawiona w szpitalu bez żadnej decyzji sądu, w oparciu o jednostkową decyzję lekarza izby przyjęć (co prawda zatwierdzoną przez kierownika szpitala psychiatrycznego), ale o charakterze pozasądowym. Powstaje kwestia, czy taka decyzja ma charakter administracyjny czy też przez sam fakt, że sędzia nie skorzystał z uprawnień z art. 45 u.o.z.p. okoliczność przyjęcia takiej osoby do szpitala psychiatrycznego jest sanowana ex lege.

W dotychczasowym orzecnictwie Sądu Najwyższego (postanowienia SN: II CRN 201/95 z 1996-02-14, , III CZP 6/96 z 1996-02-06; ICSK 234/10 z 2010-07-22; V CSK 384/09 z 2010-04-22; I CSK 402/08 z 2009-04-16; III CSK 178/08 z 2008-09-05; III CSK 318/07 z 2008-02-27; I CKN 1019/98 z 1999-02-18; I CKN 571/97 z 1998-03-10; II CKU 72/96 z 1997-02-12; II CRN 81/96 z 1996-07-12) ingerencja sądu w sprawach związanych z przyjęciem do szpitala psychiatrycznego osoby, której postępowanie dotyczy bez jej zgody, ograniczona była do badania samej zasadności przyjęcia do szpitala a nie dotyczyła faktycznego pozbawienia wolności tej osoby. Konstrukcja przepisu art. 28 u.o.z.p.

odsyłającego do przepisu art. 23 ust. 2-5 oraz art. 25-27 u.o.z.p. zdaje się wskazywać na potrzebę pozostawienia takiej osoby na leczeniu w szpitalu psychiatrycznym a nie ograniczać się do badania jedynie zasadności decyzji lekarza podjętej w chwili przyjęciu tej osoby do szpitala, skoro ustawodawca nie określił w nim terminu, do którego zgoda osoby, której dotyczy postępowanie na przyjęcie jej do szpitala może być cofnięta przez tą osobę. Fakt braku skorzystania przez sędziego wizytującego szpital z dyspozycji zdania drugiego przepisu art. 45 ust. 2 u.o.z.p. zdaje się przesądzać o zasadności przyjęcia takiej osoby do szpitala jeszcze przed wydaniem postanowienia merytorycznego przez sąd - w myśl art. 27 zdanie pierwsze u.o.z.p.

Pozostawienie zatem osoby, której postępowanie dotyczy w szpitalu psychiatrycznym na leczeniu, bez jakiegokolwiek orzeczenia sądowego, do chwili rozstrzygnięcia merytorycznego w przedmiocie przyjęcia tej osoby do szpitala zdaje się naruszać nie tylko jej konstytucyjne prawo do poszanowania i ochrony wolności wyrażone w art. 31 Konstytucji (ograniczenia wynikające z tego przepisu nie mogą naruszać istoty wolności i praw przewidzianych w art. 41 Konstytucji) ale również może naruszyć jej prawo do sądu – art. 45 ust. 1 Konstytucji

W ocenie Sądu Okręgowego wskazane kwestie budzą istotne wątpliwości prawne, uzasadniające niniejsze wystąpienie w trybie art. 390 § 1 k.p.c.

Mając zatem na uwadze wszystkie zaprezentowane wyżej względy, Sąd Okręgowy w L. postanowił jak w sentencji.

/tp/